

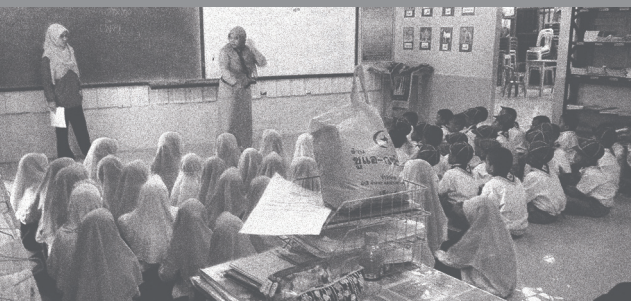
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

The Development of Orphan's Quality of Life Affected by Unrest Situations

กนกนวล กาญจนแพชร¹ และชนิษฐา ชูสุข²
Kanoknual Kanjanapech¹ and Chanisada Choosuk²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

² ผศ., ประธานคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90110

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลอคำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 50 คน การศึกษา พบว่า สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นสาเหตุหนึ่งที่เกิดปัญหาเด็กกำพร้าในตำบลลอคำ ทั้งเด็กไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับองค์การบริหารส่วนตำบลลอคำ ในปี 2555 มีจำนวนทั้งสิ้น 135 คน หลังจากสูญเสียบิดา เด็กจะอยู่กับมารดา หรือกรณีสูญเสียทั้งบิดาและมารดาในคราวเดียวกัน เด็กก็จะอาศัยอยู่กับครอบครัวญาติฝ่ายมารดา ซึ่งส่วนมากมีฐานะยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ทำให้การดูแลเด็กกำพร้าเป็นภาระหนักของครอบครัว องค์การบริหารส่วนตำบลลอคำ ได้ดำเนินโครงการ “ฟื้นฟูจิตใจเด็กกำพร้า และเด็กอนาถาตำบลลอคำ” นับแต่ปี 2547 เป็นต้นมา โดยมีรูปแบบการดำเนินโครงการฯ 3 ด้านหลัก ดังนี้ 1) กิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ในด้านปัจจัยสี่ ที่ช่วยเหลือครอบครัวอุปถัมภ์เด็กกำพร้า หรือมารดาที่ต้องดูแลเด็กกำพร้าโดยลำพัง รวมถึงการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้า 2) กิจกรรมอบรมให้ความรู้ คือ การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่เด็กกำพร้า 3) กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังใจของเด็กกำพร้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของ อบต.ลอคำ ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้า สรุปได้ดังนี้ 1) ความกังวลใจและความรู้สึกไม่มั่นคงของเด็กกำพร้า 2) ทักษะคติของหลาย ๆ ฝ่าย ที่มีต่อเด็กกำพร้า นับแต่ ครอบครัวที่ให้การอุปการะเลี้ยงดู ไปจนถึงหน่วยงานในพื้นที่ 3) ปัญหาด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และกฎระเบียบราชการที่ไม่รองรับต่อปัญหา โดยเฉพาะในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ : เด็กกำพร้า สถานการณ์ความไม่สงบ องค์การบริหารส่วนตำบลลอคำ

Abstract

The objective of this qualitative research was to study the how does Kolam Sub-district Administrative Organisation (SAO), Pattani Province, perform the task on orphanage children's quality of life development. The data collection methods included semi-structured interviews, group interviews, and observation. The key informants comprised with the six groups of : 1) 10 representatives of local agencies 2) 3 representatives of local charity foundation 3) 5 local leaders 4) 2 local religion leaders (both Muslim and Buddhism) 5) 10 representatives of family-hosted taking care the orphans and 6) 20 orphans. The results show that the unrest situations in three Southern Boarder Provinces, since 2004, have created the problems of orphans. The numbers of Muslim and Buddhism orphans registered at Kolam SAO were 135 in 2013. After their father passed away, they have lived with their mother. For the case that their parents passed away, they have to live with their mother's family. Most of orphans live in the poor foster family. Kolam SAO, therefore, has initiated the project targeting on orphans in healing, supporting, and consulting to enhance their livelihoods since 2004. This project can be categorized into 3 main items: 1) the social welfare task in providing the four necessary basic needs and the scholarship for the orphans; 2) the training course to educate the orphans including moral, ethics, and general knowledge; and 3) the amusement activities to encourage and inspire the orphans. The difficulties in undertaking this task, however, include: 1) the orphans' worry and insecure feeling. 2) The perception towards the orphans' supporting from various involved actors i.e. the family and other local relevant agencies. 3) The troubles caused by bureaucratic structures, responsibilities, and rigid rules and regulations occurring in the bureaucratic system.

Keywords : Orphans, Unrest situations, Kolam Sub-district Administrative Organisation (SAO)

บทนำ

ปัญหาของเด็กกำพร้า นับว่าเป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ซึ่งพบเห็นได้ทั่วทุกสังคมทั้งสังคมเมือง และสังคมชนบท โดยมีมักจะถูกกล่าวอ้างว่าเป็นความโชคร้ายของชะตาชีวิต เพราะเกิดมาแล้วขาดพ่อ หรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ สาเหตุของการเด็กกำพร้าแยกได้ 5 ประการ คือ เสียชีวิต หย่าร้าง แยกกันอยู่ ถูกทอดทิ้ง และเป็นโรคร้ายสังคมรังเกียจ ผลพวงเหล่านี้มิได้ตกอยู่ที่การกระทำของพ่อแม่ อยู่ที่เด็กซึ่งที่เกิดมาด้วยความบริสุทธิ์ ในปัจจุบันพบว่า จำนวนเด็กกำพร้าทั่วประเทศมีจำนวนสูงถึง 500,428 คน [1] นับว่า สูงกว่าที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ถึงร้อยละ 15 เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเกิดของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา กับอัตราการตายพบว่าเฉลี่ย 25: 3 คน นั้นหมายความว่า ประชากรไทยที่ถือกำเนิดขึ้นมา 100 คน มีโอกาสจะเป็นเด็กกำพร้า 18 คน และมีแนวโน้มว่าเด็กกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตอันใกล้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส มีลักษณะทางกายภาพที่ไม่แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ มากนัก แต่ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือ สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่มีท่าทีว่าจะยุติในระยะแรก ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์จำนวนมาก ซึ่งสำนักข่าวอิสราได้รวบรวมและประมวลข่าวสารพบว่า จำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 – ก.ย. 2553 มีทั้งสิ้น 4,370 ราย บาดเจ็บ 7,053 คน หญิงหม้าย 2,048 คน และเด็กกำพร้า 4,203 คน พื้นที่ที่มีการก่อเหตุมากที่สุด คือ ปัตตานี โดยเฉพาะอำเภอยะรัง [2]

ประชากรส่วนมากในตำบลกล่อ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นบ้าน มีพื้นที่เสี่ยงภัย จากข้อมูลงานความมั่นคงระบุว่า ผู้ก่อเหตุร้าย ส่วนหนึ่งมาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว และถูกระบุว่าเป็นแหล่งพักพิงของกลุ่มแนวร่วมของขบวนการเพื่อแบ่งแยกดินแดน มีชายไทยวัยทำงานในตำบล ว่าเป็นแนวร่วมฯ และเกิดกรณีวิสามัญแนวร่วมฯ บ่อยครั้งในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเกิด “เด็กกำพร้า” ของตำบลกล่อปัจจุบัน และเท่าที่ผ่านมา ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบเด็กกำพร้าในตำบลกล่ออย่างจริงจัง ทำให้คุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าเหล่านี้มีผลกระทบในเชิงลบ อาทิเช่น ขาดการพัฒนาทางสังคม ขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการพัฒนาทั้งร่างกาย และจิตใจ และอาจทำให้เด็กกำพร้าเหล่านี้เติบโตขึ้นมาอย่างไร้ทิศทาง ไม่ได้รับการอบรมบ่มนิสัย ขาดเกลาจิตใจ ชีวิตไม่มีระเบียบแบบแผนที่ดี เด็กกำพร้าเหล่านี้ จึงเติบโตอย่างโดดเดี่ยว ส่วนหนึ่งกลายเป็นปัญหาสังคม เช่น ดิตยาเสพติด ก่อคดีอาชญากรรม และก่อความไม่สงบในพื้นที่

ถึงแม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีใช้หน่วยงานหลักเพื่อดูแลรับผิดชอบ
แก้ปัญหาเด็กกำพร้าโดยตรง แต่ก็มีความจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมได้ เพราะ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาระหน้าที่ในการดำเนินการ หรือให้บริการเกี่ยวข้องกับชีวิต
ความเป็นอยู่ของประชาชนภายในพื้นที่ความรับผิดชอบ ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนในพระราช
บัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 ตามลำดับ

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย
และแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จึงสนใจศึกษา
รูปแบบการดำเนินกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมในการแก้ปัญหา
เด็กกำพร้า เพื่อเป็นแนวทางและถือเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาเด็กกำพร้าอย่างเป็นระบบ
ซึ่งจะนำไปสู่การบูรณาการระหว่างหน่วยงานในอนาคต และการพัฒนาคุณภาพชีวิต
เด็กกำพร้าให้ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล
กอลำ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์
ความไม่สงบ ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์
ความไม่สงบ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ Key Informants คือ กลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลกอลำ
อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 50 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
นักสังคมสงเคราะห์อำเภอยะรัง ผู้อำนวยการและครูผู้สอนโรงเรียนบ้านสายชล
จำนวน 10 คน

2. ภาคประชาสังคม ได้แก่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิจะมีรุณมินนีนิ จำนวน 3 คน
3. ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน
4. ผู้ศาสนา ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม เจ้าอาวาส จำนวน 2 คน

5. ผู้ปกครองที่ดูแลเด็กกำพร้า จำนวน 10 คน
6. เด็กกำพร้า จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กกำพร้าในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มภาคประชาสังคม และกลุ่มผู้ปกครองในฐานะผู้ดูแลรับผิดชอบดูแลเด็กกำพร้า

2. แบบสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เป็นการกำหนดประเด็นเพื่อจัดกลุ่มสนทนาสำหรับกลุ่มเด็กกำพร้า ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการฟื้นฟูจิตใจเด็กกำพร้าและเด็กอนาถา ตำบลกอลำ จัดขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

3. แบบสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดโครงการฟื้นฟูจิตใจเด็กกำพร้าและเด็กอนาถา ตำบลกอลำ จัดขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลด้านเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กกำพร้า ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี พระราชบัญญัติ และแผนยุทธศาสตร์ด้านเด็กระดับชาติ

2. การศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม และ การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม โดยก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงเป้าหมายของการเก็บข้อมูล และประเด็นคำถามแก่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลอย่างมีทิศทาง ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัยครั้งนี้

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – กันยายน พ.ศ. 2555

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล มาจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูลจากนั้นนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยหรือข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทราบถึงลักษณะคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันของข้อมูล จากนั้นจะวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงพรรณนาร่วมกันอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล และแสดงความสำคัญของข้อมูลให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงาน

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี 2547 นับเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้าในตำบลกลอล่า ซึ่งเด็กกำพร้าทั้งไทยพุทธและมุสลิมที่ขึ้นทะเบียนไว้กับองค์การบริหารส่วนตำบลกลอล่า ปี 2556 มีจำนวนทั้งสิ้น 135 คน แยกเป็นเพศชาย 71 คน เพศหญิง 64 คน เมื่อจำแนกรายหมู่บ้าน มีจำนวนเด็กกำพร้า หมู่ที่ 1 จำนวน 17 คน หมู่ที่ 2 จำนวน 35 คน หมู่ที่ 3 จำนวน 29 คน หมู่ที่ 4 จำนวน 45 คน และหมู่ที่ 5 จำนวน 9 คน เด็กกำพร้ามีอายุระหว่าง 3 -15 ปี [3]

ภายหลังจากสูญเสียบิดา เด็กจะอยู่กับมารดา หรือญาติฝ่ายมารดาในกรณีที่สูงสูญเสียทั้งบิดาและมารดาในคราวเดียวกัน ส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและจำนวนสมาชิกสูงถึง 6-8 คนต่อครอบครัว หรือในบางกรณี ตนเองมีครอบครัวอยู่แล้ว แต่ต้องอุปการะเด็กเพิ่มขึ้นอีก 4-5 คน ทำให้การดูแลเด็กกำพร้าเป็นภาระหนักหน่วงสำหรับครอบครัวมุสลิมในตำบลกลอล่า ส่วนครอบครัวไทยพุทธไม่ใช่ภาระมากนัก เนื่องจากมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่าเพียง 4-5 คนเท่านั้น และส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยแรงงาน มีรายได้ต่อคนเฉลี่ยเดือนละ 8,000 บาท ดังคำให้สัมภาษณ์ของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกลอล่า ที่กล่าวว่า

“สาเหตุหลักของเด็กกำพร้าในตำบลกลอล่า คือ พ่อของเด็กจะถูกลอบทำร้ายฆ่า ในบริเวณหมู่บ้าน นี่คือระดับประชาชนทั่วไป นอกเหนือจากนี้ จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรก คือประชาชนทั่วไปที่มีรายชื่อบันทึกในหน่วยงานความมั่นคง ซึ่งกลุ่มนี้เรียกว่า “แนวร่วมฯ ผู้ก่อความไม่สงบ” และส่วนที่ 2 คือ คนในหมู่บ้านที่ทำงานอยู่ในภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ขรบ. อส. ฯลฯ ซึ่งคนกลุ่มนี้ถูกมองจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบว่า เป็นฝ่ายเดียวกันกับรัฐ จึงเป็นฝ่าย

ตรงกับข้ามกับตน 2) จากการเจ็บป่วย โรคภัยไข้เจ็บ มีประมาณ 2% ส่วน ผลกระทบ
มีมากมายถ้าไม่แก้ไขกันจริงจัง อย่างแรกคือเรื่องจิตใจ ไม่มีใครมาดูแลเอาใจใส่
เด็กพอโตขึ้นมาก็ถูกชักจูงง่าย เข้าร่วมเป็นแนวร่วมๆ หรือไม่ก็ติดยา กลายเป็น
ปัญหาสังคมซ้ำไปซ้ำมา” [4]

2. การดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าและผลเบื้องต้น

ปัจจุบันเด็กกำพร้าเหล่านี้ อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ
ภายใต้โครงการ “ฟื้นฟูจิตใจเด็กกำพร้า และเด็กอนาถาตำบลกอลำ” ที่ได้เริ่มดำเนินการ
นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา เพื่อให้การฟื้นฟูจิตใจรวมทั้งรับรู้ถึงปัญหา เป็นที่ปรึกษา
เยียวยาจิตใจของเด็กกำพร้าและเด็กกำพร้าภายในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ
คือ 1) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าและเด็กอนาถาให้ได้รับการพัฒนาให้มี
คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของเด็กกำพร้าและหันมา
รับรู้ปัญหา รวมทั้งหาทางแก้ไขเยียวยา ฟื้นฟูจิตใจเด็กกำพร้าและเด็กอนาถา 3) เพื่อสร้างขวัญ
และกำลังใจให้เด็กกำพร้าและเด็กอนาถามีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข
และ 4) เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนในพื้นที่ รวมทั้ง
กระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของเยาวชน โดยเฉพาะเด็กกำพร้า
และเด็กอนาถาที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลจากคนในพื้นที่

รูปแบบการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบ
จากเหตุการณ์ความไม่สงบ ซึ่ง อบต.กอลำ เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ มี 3 ด้านหลัก
ได้แก่

1. กิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ในด้านปัจจัย 4
ให้แก่ครอบครัวอุปถัมภ์เด็กกำพร้า หรือมารดาที่ต้องดูแลเด็กกำพร้าโดยลำพัง ให้สามารถ
ยังชีพ และช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนการสงเคราะห์อีกลักษณะหนึ่ง คือ การมอบทุนการ
ศึกษาให้แก่เด็กกำพร้า เป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวอีกทางหนึ่ง แต่ด้วยงบประมาณ
ที่จำกัดของ อบต.กอลำ ทำให้สามารถจัดสรรทุนการศึกษาได้เพียงทุนละ 500 บาทต่อคน
เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน จึงถือว่าเป็น
ปัญหาและอุปสรรคด้านการช่วยเหลือเด็กกำพร้าในปัจจุบัน

2. กิจกรรมอบรมให้ความรู้ คือ การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ทั่วไป
ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กกำพร้า โดยการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ใ้ะอำนวยการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ
มาให้ความรู้แก่เด็กกำพร้าตามความเหมาะสม ซึ่งการอบรมให้ความรู้จะเป็นการทำงาน
ร่วมกันระหว่าง อบต.กอลำ และผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา โรงเรียน ผู้ปกครองของเด็กกำพร้า
เป็นการประสานความร่วมมือกันอย่างแท้จริง เพราะกิจกรรมการอบรมให้ความรู้

เป็นกิจกรรมที่ได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชนมาก เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือให้เด็กกำพร้าไม่หลงผิด เพราะขาดการดูแลเอาใจใส่ และเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กกำพร้าอีกทางหนึ่งด้วย

3. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังใจของเด็กกำพร้า เพิ่มความสุข ลดความทุกข์ แต่ปัจจุบันกิจกรรมด้านนันทนาการค่อนข้างน้อย เพราะอบต.กอลำยังมีข้อจำกัด ด้านบุคลากรเฉพาะทางเพื่อจัดกิจกรรมนันทนาการเป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้ อบต.กอลำ ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิอะมีรุสอัมมินัน และหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี เพื่อประสานความช่วยเหลือด้านสวัสดิการที่จำเป็นแก่เด็กกำพร้า เช่น ทุนการศึกษา ทุนยังชีพ อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์ การกีฬา หนังสือเรียน และรถจักรยาน และสร้างความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางความคิด โรงเรียน ผู้ปกครอง เด็กกำพร้า เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเด็กกำพร้า เพราะเป็นปัญหาร่วมกันของชุมชน ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยไม่แบ่งแยก ไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือมุสลิม การแก้ปัญหาร่วมกันที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การจัดตั้งเครือข่ายเด็กกำพร้าของตำบล การบริจาคเงินจากชาวชุมชนเพื่อสมทบทุนร่วมกับ อบต. กอลำ และการประชุมร่วมกันเพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขเด็กกำพร้าร่วมกันของชุมชน

นายมะดาโอ๊ะ ปือแ่น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ [4] ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการทำงานด้านเด็กกำพร้ามาตั้งแต่ช่วงแรก ได้สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานอย่างจริงจังของ อบต. ว่า

“เด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ตำบลกอลำทั้ง 5 หมู่บ้าน มีทั้งคนไทยพุทธและคนไทยมุสลิม อบต.เราก็ให้ความช่วยเหลือเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยก ดังนี้

1) จัดทำบัญชีรายชื่อเด็กกำพร้าในตำบลกอลำ ให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด เพราะเป็นข้อมูลที่ใช้เพื่อการให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้าอย่างถูกต้องที่สุด โดยจะมอบหมายให้ฝ่ายปกครอง หรือผู้นำศาสนาในแต่ละหมู่บ้านไปตรวจสอบว่าในแต่ละปีมีจำนวนเด็กกำพร้าในความรับผิดชอบของตนเองเพิ่มขึ้นหรือไม่ และส่งรายชื่อนั้นมายัง อบต. เป็นประจำทุกปี การสำรวจเช่นนี้ เป็นการป้องกันการตกหล่นของเด็ก เมื่อได้รับ

ผลกระทบ เด็กไม่สามารถจะออกมาเพื่อได้รับการช่วยเหลือ ขั้นพื้นฐานจาก อบต.ได้

2) บัญชีรายชื่อเด็กกำพร้าที่ได้ อบต.จะต้องรวบรวม เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก เช่น เด็กคนไหนที่เรียนดี จะติดต่อหาทุนการศึกษาจากมูลนิธิฯ เพื่อช่วยให้เด็กได้เรียนหนังสือต่อในระดับที่สูงขึ้น

3) ช่วยเหลือด้านเงินเยียวยา ในกรณีที่ผู้ปกครองเสียชีวิต อบต.จะเป็นหน่วยงานแรกที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่ได้รับผลกระทบก่อน แล้วจึงประสานให้หน่วยงานอื่นเข้ามาให้ความช่วยเหลือต่อไป

4) ช่วยเหลือสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น ปัจจัย 4 ทุนการศึกษา (500 บาทต่อคนต่อปี) และทุนยังชีพ

5) จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อจัดกิจกรรมวันเด็กกำพร้าเป็นประจำทุกปีโดยในกิจกรรมนั้น มีการแจกของใช้ที่จำเป็น เลี้ยงอาหาร แจกทุนการศึกษา แจกทุนยังชีพ การแสดงของเด็กและเยาวชน มีการตรวจรักษาและแจกเวชภัณฑ์จากหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ ต้องเป็นไปตามระเบียบการเบิกจ่ายของ อบต. ซึ่งมันจะขัดกันในทางปฏิบัติ เพราะการเบิกจ่ายแบบนี้ ต้องผ่านการอบรม ต้องเบิกเป็นค่าอาหาร ค่าอาหารว่าง ค่าวิทยากร ค่าเดินทาง ค่าเบี้ยเลี้ยง ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวนี้ จัดเพียงปีละ 1 ครั้ง

6) ประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะให้เข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกำพร้าตามความเหมาะสม เช่น พมจ.ปัตตานี ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา 5-6 ราย [5]

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของอบต.กอลำ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของอบต.กอลำ ด้านเด็กกำพร้า สรุปได้ดังนี้

1) ความกังวลใจและความรู้สึกไม่มั่นคงของเด็กกำพร้า

เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ต้องอาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีฐานะยากจน ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ด้อยและไม่สามารถส่งเสียให้ได้เรียนต่อได้ ดังที่ตัวแทนผู้ปกครองที่ดูแลเด็กกำพร้ากล่าวว่า “ไม่ได้เงินเยียวยา หน่วยงานรัฐช่วยเหลือไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการช่วยเหลือใด ๆ เลย ก็ลำบากมาก เราไม่ได้ทำงาน เงินก็น้อย แต่เราก็ดูแลเด็กให้เป็นคนดี ให้ความอบอุ่นเท่าที่พอจะทำได้” [6]

ด้านเด็กกำพร้าจะมีปัญหาเกี่ยวกับความกังวลใจด้านเงินทุนที่ทางอบต.กอลำให้ความช่วยเหลือ ซึ่งมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริง และความต้องการด้านพัฒนาทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ เพื่อเปิดโลกทัศน์ และมีความพร้อมในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังข้อมูลที่ตัวแทนเด็กกำพร้าได้สะท้อนมาได้แก่ “อยากให้เพิ่มเงินของทุนการศึกษาอีก เพราะไม่พอกับค่าเรียน” [6]

“ได้แต่เงิน แต่มันน้อยมาก ไม่ค่อยพอกับความต้องการอยากให้ช่วยเหลือเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น การเรียนสายอาชีพ จะได้ทำงานได้เร็วขึ้น หรือว่าจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น พาไปเที่ยว หรือว่ากิจกรรมฟื้นฟูจิตใจ น่าจะช่วยเหลือกลุ่มเด็กกำพร้าได้มากกว่านี้ เพราะเด็กหลายคนก็หันไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หากไม่ช่วยกันก็จะเป็นปัญหาสังคมอีก” [5-7]

“อยากเรียนหนังสือสูง ๆ แต่แม่ไม่มีเงินให้เรียนไม่รู้ว่าจะจบ ป.6 แล้วจะได้เรียนหนังสือต่อไหม ถ้าไม่ได้เรียนก็ไปตัดยางกับแม่” [5-7] และ “ที่บ้านอยู่กับหลายคน เงินที่อบต.ให้แม่ไป แม่ว่าไม่ค่อยพอ มันน้อยมาก เราก็มารู้ว่าจะทำยังไง ก็ต้องใช้ไปเท่านั้น ส่วนรายได้อื่นก็ตัดยาง บางวันตัดยางไม่ได้ เงินก็ยิ่งไม่มี” [5-7]

2) ทศนคติของหลาย ๆ ฝ่าย ที่มีต่อเด็กกำพร้า นับแต่ครอบครัวที่ให้การอุปการะเลี้ยงดู ไปจนถึงหน่วยงานในพื้นที่

ด้านครอบครัวมีปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมของผู้ปกครอง ปัญหารายได้ ปัญหาจิตใจ ฯลฯ เช่น ในกรณีที่บิดาเสียชีวิต มารดาจะดูแลเด็กเพียงลำพัง หลายครอบครัวมีบุตรหลายคน รายได้น้อย ความพร้อมที่จะดูแลเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงเป็นไปได้ยาก และในกรณีที่บิดามารดาเสียชีวิตทั้งคู่ เด็กจะต้องอยู่ในความอุปการะของญาติ ซึ่งมีการดูแลครอบครัวตนเองอยู่ก่อนแล้ว จึงมีปัญหาซ้ำซ้อน โดยเฉพาะเรื่องความพร้อมของครอบครัวใหม่อย่างทั่วถึง โดยรัฐไม่สามารถช่วยเหลือครอบครัวลักษณะดังกล่าวนี้ เพราะบ้านเรือนตั้งอยู่ห่างไกล การเดินทางลำบาก และอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอันตรายจากสถานการณ์ความไม่สงบ ทำให้ยากต่อการติดตามอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ปกครองยังมีทัศนคติที่เป็นลบเกี่ยวกับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กกำพร้าให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ดังที่ตัวแทนผู้ปกครองเด็กกำพร้า ได้สะท้อนว่า

“รายได้เราก็น้อย เหน่าจะช่วยเหลือเรื่องอาชีพมากกว่ามันจะได้อยู่ได้ เอาเงิน เอาของมาให้ ก็ดีแต่มันไม่พอ บ้านเราอยู่กันหลายคนใช้ไม่กี่เดือนของก็หมด อยากให้ช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้ มีทุนให้เรียนบอเนาะ จนจบ เรียนโรงเรียนใกล้ๆ บ้าน ลูกจะได้เรียนกันทุกคน เราก็มไม่ลำบาก ต่อไปลูกจบแล้วก็ไปหางานทำกันเอง เราก็มไม่ต้องห่วงเขามาก ส่วนเราก็อบรมให้เขาเป็นคนดี ไม่ทำสิ่งผิด เท่านั้นพอแล้ว” [5-7]

ส่วนที่อุปถ.ช่วยเหลือ เราว่ามันน้อยเกินไป แต่ถ้าช่วยมากกว่านี้ก็จะดี ไปช่วยเหลือเรื่องอื่นก็ได้ หางานให้ทำ ตัดยางอย่างเดียเงินน้อย บางวันก็ตัดยางไม่ได้ เงินก็ไม่มี แต่เด็กต้องใช้เงินทุกวัน ไปโรงเรียนก็ต้องให้เงินไปเรียน” [5-7]

ด้านผู้นำชุมชน จะมีปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวของเด็กกำพร้าที่ไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ดังที่กำนัน กล่าวว่า

“ของเราจะรับผิดชอบหมู่ที่ 3 ปีนี้ลดลงนะไม่มากเหมือนปีที่แล้ว 29 คน ปีที่แล้ว 41 คน กว่าจะสำรวจกันครบทั้งหมู่บ้านก็ใช้เวลาหลายวันเหมือนกัน เพราะว่าบางคนเขาย้ายออกไปเลยไปอยู่ที่อื่นเลย

ให้ญาติเขาติดต่อนำเงินมาให้เด็กกำพร้า ก็ติดต่อไม่ได้
บางคนก็ไปทำงานที่มาเลย์ นาน ๆ เขาจะกลับสักที เขาบอกว่าเงินน้อย
ถ้ากลับมาทีละบาท เขาก็ไม่กลับมา” [8]

3) ปัญหาด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และกฎระเบียบราชการที่ไม่รองรับต่อ
ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่สามารถทำงานเพื่อแก้ปัญหาให้กลุ่มเด็กกำพร้าเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่
โครงสร้างการทำงานตามระเบียบราชการ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการ
การดูแล ให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการแก่ผู้ยากไร้ รวมถึงเด็กกำพร้า คือ กระทรวง
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีหน่วยงานส่วนภูมิภาคประจำอยู่ทุกจังหวัด
ซึ่งภารกิจของหน่วยงานนี้ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่ม คือ เด็กและเยาวชน สตรี
คนชรา ผู้พิการ และเด็กด้อยโอกาส โดยโครงสร้างส่วนภูมิภาค มีได้กระจายสู่ระดับอำเภอ
และระดับตำบล เพราะครอบคลุมทั้งจังหวัด นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง
เนื่องจากพื้นที่การทำงานกว้างขวาง อัตรากำลังจึงน้อย ไม่สอดคล้องต่อภาระ ความรับผิดชอบ
ขอรับการช่วยเหลือสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่ม ในระดับอำเภอและตำบล
ซึ่งได้รับความเดือดร้อนแต่การบริการของรัฐกลับเขาไม่ถึงในกรณีของตำบลกอลำ อำเภอยะรัง
จังหวัดปัตตานี จึงต้องประสบปัญหาเด็กกำพร้าในชุมชน จำนวนสูงถึง 135 คน (ปี 2556)
โดยหน่วยงานในระดับพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรง เพื่อแก้
ปัญหาด้านสวัสดิการของเด็กกำพร้าโดยตรง ในขณะที่หน่วยงานที่รับผิดชอบ ก็ไม่มีสาย
การบังคับบัญชาในระดับอำเภอหรือตำบลเช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดช่องว่างในการบริหารงาน
ของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในด้านอัตรากำลังคน งบประมาณ และหน้าที่ความรับผิดชอบ
ดังคำให้สัมภาษณ์ของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ ว่า

“ตั้งแต่แรกเราก็อำเภอเรามาเรื่อย ตอนนั้นยังไม่มีหน่วยงานไหน
เข้ามาช่วยเหลือ พมจ.ปัตตานียังไม่มีเลย จะมีก็สถานสงเคราะห์ เราไม่รู้
ว่าจะเป็นขอความช่วยเหลือเรื่องอะไร เพราะเราจัดการกันเองได้มาช่วง
หลังที่มีหน่วยทหารในพื้นที่มูลนิธิ หรือว่าหน่วยงานรอื่น ๆ มาช่วยบ้าง
ก็จะเป็นเงินบ้าง เป็นสิ่งของบ้าง เราก็เป็นตัวกลางกระจายความช่วยเหลือ
เหล่านี้ให้ถึงมือเด็กกะ ตอนนั้นก็ดีขึ้นเยอะ สังคมรับรู้และเข้าใจ

ปัญหาเด็กกำพร้ามากขึ้น เวลาที่เราไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะได้รับความร่วมมืออย่างดี แต่บางครั้งก็เจอปัญหาเหมือนกัน เรื่องการจัดสรรงบประมาณของ อบต.เอง ถ้ายึดตามระเบียบตรง ๆ นะ ไม่สามารถจะดึงงบประมาณมาช่วยเหลือเด็กกำพร้าได้เลย เพราะผิดระเบียบการใช้จ่ายเงิน เราต้องหาวิธีทำให้มันถูกระเบียบ เพราะเขาเป็นชาวบ้านของเรา เราต้องดูแลเขา ถ้าไปยึดตามระเบียบทั้งหมด ชาวบ้านไม่เข้าใจ และจะมาก่อเรารอีก หว่าเราไม่ช่วยเหลือ เราก็ต้องทำให้ลูกใจชาวบ้านแล้วก็ถูกระเบียบด้วย” [5]

สรุปและการอภิปรายผล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาลูกกำพร้าในเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือในลักษณะสงเคราะห์แก่เด็กกำพร้า แม่ของเด็กกำพร้า หรือครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็กกำพร้า ในด้านปัจจัย 4 ให้สามารถยังชีพได้เฉพาะหน้า หลังจากนั้น จึงส่งต่อหรือประสานงานไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงรับผิดชอบต่อไป ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กกำพร้า เนื่องจากยังไม่มีการจัดรูปแบบสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือในระยะยาวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการฟื้นฟูเยียวยาจิตใจ และด้านการเข้าถึงสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่รู้สึกละแวก

การศึกษาของพรรณพิมล ครั่งพิบูลย์ วีรศักดิ์ สาริยากุล และปริญวัฒน์ ชาวเวียง [9] เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนบ้านดอนยุง ตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าที่ผ่านมาในอดีต วิธีการแก้ปัญหาลูกและเยาวชน คือ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อเด็กให้ได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้น เป็นการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์มากกว่าช่วยเหลือเพื่อการป้องกัน คุ้มครองและพัฒนาเด็ก แต่ในปัจจุบันเพิ่มระดับความสำคัญในส่วนนี้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมรับฟัง และแสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้ที่ถูกแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมและรับรู้สภาพที่แท้จริง เป็นการแก้ปัญหาลูกที่ถูกทางจนเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งก็คล้ายคลึงกับข้อค้นพบจากพื้นที่ตำบลกลอฉะ จังหวัดปัตตานี

อนึ่ง การดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กกำพร้าภายในชุมชนตำบลกอลำ จะประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด องค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ “คน” ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กกำพร้าโดยตรง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำตามธรรมชาติ 2) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ที่ดูแลเด็กกำพร้า 3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 4) หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และ 5) ตัวแทนเครือข่ายเด็กกำพร้า หรือเรียกอีกอย่างว่า “ห้าเสาหลัก” ของชุมชน โดยการทำงานด้านเด็กกำพร้าที่ผ่านมาจะประสบปัญหาเกี่ยวกับ “คน” เป็นอันดับแรก เนื่องจากเสาหลักแต่ละส่วนขาดการประสานงาน ไม่มีความเป็นเอกภาพในการแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวม และรวมไปถึงเด็กกำพร้าบางส่วนเข้าไม่ถึงการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นจากองค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ปัญหาเด็กกำพร้าในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ที่ได้รับผลกระทบในด้านการกำหนดนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาเด็กกำพร้า โดยมากนโยบายจะเป็นแบบสั่งการจากส่วนกลาง ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลกอลำ ทำให้การแก้ปัญหาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงส่งผลให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบ และผู้ที่สูญเสียบิดามารดามองเข้าถึงการช่วยเหลือเพื่อการสงเคราะห์ได้ ทำให้เด็กกำพร้าบางส่วนสูญเสียโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ และจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในลักษณะเดียวกัน

ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้า นอกจากการให้ความรู้ทางโลก ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งเพียงภายนอกเท่านั้น ยังมีการให้ความรู้ทางธรรม เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจอีกทางหนึ่งด้วย ตามหลักของศาสนาทุกศาสนา โดยเด็กกำพร้าในตำบลกอลำ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามสูงถึงร้อยละ 80 ส่วนอีกร้อยละ 20 นับถือศาสนาพุทธ โดยอาจจะแยกให้มีการอบรมยังศาสนสถานของแต่ละศาสนา ซึ่งต้องยึดหลักการสำคัญ ๆ ของแต่ละศาสนาไว้ด้วย ดังที่คำสอนของศาสนาอิสลาม ได้กล่าวไว้ว่า

“...บ้านมุสลิมที่ดีคือบ้านที่มีเด็กกำพร้าและได้รับการดูแลอย่างดี บ้านมุสลิมที่เลวคือบ้านที่มีเด็กกำพร้าและได้รับการดูแลที่ไม่ดี ดังนั้นการดูแลให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้าจึงเป็นหน้าที่ของผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ซุบฮาน่าฮูว่าดาอาละทุกคน ที่ต้องสำนึกอยู่เสมอว่าเราต่างได้รับความเมตตาอย่างมากจากพระองค์ ในขณะที่ยังมีเด็กอีกจำนวนมากที่ไม่มีโอกาส เช่น เราและลูกหลานของเรา เมื่อการดูแลเด็กกำพร้าถือเป็นหน้าที่

ของมุสลิมทุกคน เราจะดูแลเขาเหล่านั้นอย่างอนาถาตามมีตามเกิด
 แค่นี้ก็กินให้อิ่มเพื่อมีชีวิตไปวัน ๆ จนกว่าเขาโตแล้วไปใช้ชีวิตต่อในสังคม
 ไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะการปฏิบัติเช่นนั้นเปรียบเสมือนบ้านมุสลิมที่ดูแล
 เด็กกำพร้าไม่ดีก็เท่ากับเป็นบ้านมุสลิมที่เลวตามฮาดิซของท่านศาสดา
 มุฮัมหมัดซอลลัลลอฮุ อลัยฮิว่าซัลลัม การดูแลช่วยเหลือหรือเลี้ยงดูเด็ก
 กำพร้าจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะที่เขาเหล่านั้น
 เป็นเครือญาติหรือไม่ใช้ก็ตาม โดยไม่จำกัดถึงเชื้อชาติและศาสนา เพราะ
 เด็กทุกคนเกิดมาบริสุทธิ์พ่อแม่ของเขาเท่านั้นที่จะทำให้เขาเป็นอะไรใน
 อนาคตและหน้าที่หรืออามานะฮ์ที่ยิ่งใหญ่นี้ก็จะต้องปฏิบัติอย่างถูกต้อง
 และสมบูรณ์ เด็กกำพร้าจะต้องได้รับการดูแลอย่างอบอุ่นเหมือนลูกหลาน
 ที่แท้จริง เขาจะต้องได้รับความรู้ทั้งด้านศาสนาและสามัญเพื่อเตรียม
 พร้อมที่จะออกไปสู่โลกกว้างในอนาคตและพร้อมที่จะมีครอบครัวที่
 สมบูรณ์ การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าห้ามเด็ดขาดที่จะมีข้อต่อรองหรือแลกเปลี่ยน
 เช่น ถ้าโตขึ้นหรือจบการศึกษาไปแล้วจะต้องกลับมาช่วยเหลือหรือทำงาน
 ชดใช้ เพราะนั่นเท่ากับเป็นการสร้างบมด้อยให้กับเขา มันเป็นสิทธิที่เขา
 พึงได้รับและมันเป็นจิตสำนึกของเขาเองที่จะทำอะไรในอนาคต...” [10]

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ควรจะประชาสัมพันธ์โครงการ
 หรืองานเกี่ยวกับการให้ความรู้บทบาทหน้าที่การทำงานของหน่วยงาน ขยายผลเชื่อมโยง
 เป็นเครือข่ายถึงองค์การบริหารส่วนตำบล และหรือองค์กรภาคเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
 กับเด็กกำพร้า ครอบครัว หรือผู้ดูแลเด็กกำพร้าในระดับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและ
 เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก ป้องกันความเข้าใจผิดระหว่างชุมชนและบุคคลภาครัฐ ทั้งยัง
 เป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กกำพร้าที่พึงได้รับจากรัฐด้วย

2. การบูรณาการ “ห้าเสาหลัก” ของชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง
 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และตัวแทนเครือข่าย
 เด็กกำพร้า เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาเด็กกำพร้าของชุมชนกอลา
 เพื่อแสวงหาความร่วมมือได้เป็นรูปธรรม รวมถึงการสร้างแนวทาง หรือมาตรการการแก้ปัญหา

เด็กกำพร้า ที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กกำพร้าอย่างแท้จริง ส่งผลให้การแก้ปัญหาเด็กกำพร้าประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3. การสร้างอาชีพที่มั่นคงให้แก่กลุ่มสตรีหม้าย ควรจะแสวงหาแนวทางที่ส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคง เพื่อเป็นหลักประกันในด้านการดำรงชีพ ให้สามารถพึ่งพาตนเอง และดูแลรับผิดชอบเด็กในปกครอง เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งสตรีหม้ายเด็กกำพร้า และครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดความมั่นคงแท้จริง

โดยสรุป การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กกำพร้าให้ดีขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์กรเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ (ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น) หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ประชาชนทุกฝ่ายในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กกำพร้า และเด็กกำพร้า ต้องมีส่วนร่วม ตระหนักในปัญหา และแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยนำประเด็นปัญหา “เด็กกำพร้า” เป็น “ตัวตั้ง” และ “บูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ” เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และที่สำคัญต้องพึงเสียจาก “เด็กกำพร้า” ว่าพวกเขาเหล่านั้น มีความต้องการในประเด็นใด มิใช่ “ผู้ใหญ่คิด ทำ และแก้ไขปัญหา” โดยไม่พิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของเด็กกำพร้าซึ่งนอกจากจะทำให้การแก้ไขปัญหาล้มเหลวไม่บรรลุผล แต่เป็นการสร้างปัญหาใหม่ซ้ำเติมให้กับเด็ก หรือไม่ก็เป็นเพียงการสร้างภาพการแก้ไขปัญหาล้มเหลวแบบสงเคราะห์ ช่วยเหลือในระยะสั้นและเฉพาะหน้าเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2549). รายงานสถานการณ์ **เด็กกำพร้า-เอดส์ในไทย**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://news.sanook.com/education/education_49108.php.
- [2] สำนักข่าวอิสรา. (2555). **สถิติย้อนหลัง**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.isranews.org/south-news/stat-history.html>.
- [3] องค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ. (2556). **ข้อมูลพื้นฐาน**. องค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี.
- [4] มะดาโอ๊ะ ปือแน (ผู้ให้สัมภาษณ์), กนกนวล กาญจนเพชร (ผู้สัมภาษณ์), ที่องค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2556.
- [5] มาหะมะมารี ดอเลาะ (ผู้ให้สัมภาษณ์), กนกนวล กาญจนเพชร (ผู้สัมภาษณ์), ที่องค์การบริหารส่วนตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2556.
- [6] สาลีมาะ บาเหะ (ผู้ให้สัมภาษณ์), กนกนวล กาญจนเพชร (ผู้สัมภาษณ์), ที่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2556.
- [7] สุลัยมา เกะรา (ผู้ให้สัมภาษณ์), กนกนวล กาญจนเพชร (ผู้สัมภาษณ์), ที่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2556.
- [8] อิสมาแอ ปือแน (ผู้ให้สัมภาษณ์), กนกนวล กาญจนเพชร (ผู้สัมภาษณ์), ที่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556.
- [9] พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. พรณพิมล ครั่งพิบูลย์, วีรศักดิ์ สารธิยากุล และปริญวัฒน์ ขาวเวียง. (2545). **การเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนบ้านดอนยุง ตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG45E0018.
- [10] มูลินอิอัลเกาซาร์. (2552). **การดูแลเด็กกำพร้า**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.alkawthar.or.th/main/content.php?page=sub&category=6&id=11>.